
POROČILA REPORTS

POROČILO O DELU KOORDINATORJA VARSTVA NESNOVNE KULTURNE DEDIŠČINE V LETU 2016

Anja Jerin

207

Leta 2016 je minilo pet let, odkar Slovenski etnografski muzej, ki je bil s sklepom Ministrstva za kulturo leta 2011 imenovan za Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Koordinator), opravlja naloge in obveznosti javne službe v skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine in drugo zakonodajo s področja varovanja nesnovne kulturne dediščine. Med glavne naloge Koordinatorja sodi priprava predlogov za vpis v Register nesnovne kulturne dediščine (v nadaljevanju Register), predlogov za razglasitev enot za nesnovno kulturno dediščino posebnega pomena ter sodelovanje v delovnih skupinah za pripravo nominacij za vpis na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva (v nadaljevanju Reprezentativni seznam).

Med pomembnejšimi mejniki v minulem letu je na mestu omemba spremembe Zakona o varstvu kulturne dediščine, ki je z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1D) v veljavo stopila 21. maja 2016. Ta je posegla predvsem na področje nesnovne kulturne dediščine in uvedla nujne spremembe terminologije (živa dediščina v nesnovno kulturno dediščino).

V letu 2016 se je Delovna skupina Koordinatorja srečala na dveh sejah, tretja pa je potekala korespondenčno po elektronski pošti. Na sejah je Delovna skupina Koordinatorja obravnavala pobude, ki jih prejme Koordinator za vpis v Register. Na prvi seji v letu 2016, ki je potekala v mesecu februarju, so člani Delovne skupine Koordinatorja obravnavali tri pobude¹ za vpis v Register. Ponovno so obravnavali pobudo Poslikane panjske končnice in se seznanili s pobudo Metliške folklorne skupine Ivan Navratil za razglasitev enote Vuzemski plesi in igre v Metliki za nesnovno kulturno dediščino državnega pomena. Na drugi seji, ki je potekala v juniju 2016, so člani obravnavali sedem pobud.² Zadnja seja Delovne skupine v letu 2016 je potekala korespondenčno po elektronski pošti. Člani so obravnavali dve pobudi.³

¹ Gančki majoš, Žive predstave Lutkovnega gledališča Ljubljana in Tradicionalna reja in vzreja lipiceancev v Kobilarni Lipica.

² Prevoz s tradicionalnim čolnom na Blejski otok, Istrskobeneško narečje, Lectarstvo, Bograč, Prekmurska gibanica, Repnjača in Prekmurski pozvačin.

³ Vzreja rodovniških čebeljih matic kranjskih sivk na plemenilnih postajah in Praznovanje kresnega večera in zimskega kresa.

V letu 2016 je Koordinator za vpis v Register Ministrstvu za kulturo predlagal 10 novih enot nesnovne kulturne dediščine: Pletarstvo, Izdelovanje ljubljanskih butar, Gančki majoš, Pohod po poti ob žici, Suhozidna gradnja, Spuščanje gregorčkov, Brodarstvo, Tradicionalna reja in vzreja lipincev v Kobilarni Lipica, Škuljanje in Ročno izdelovanje papirja. Ob navedenih enotah je bilo v Registru evidentiranih 16 nosilcev nesnovne kulturne dediščine. K že vpisanim enotam je bilo dodanih 12 novih nosilcev.⁴ Do 31. 12. 2016 je bilo v Register skupno vpisanih 56 enot in 157 nosilcev nesnovne kulturne dediščine. Konec januarja 2016 je v Slovenskem etnografskem muzeju potekala javna obravnava predloga Odloka o razglasitvi klekljanja čipk za nesnovno kulturno dediščino državnega pomena. Javne obravnave so se udeležili številni nosilci nesnovne kulturne dediščine iz slovenskih čipkarskih središč, predstavnice Mestnega muzeja Idrija, Muzeja in galerij mesta Ljubljane, Loškega muzeja Škofja Loka in predstavnik Ministrstva za kulturo. Odlok o razglasitvi klekljanja čipk za nesnovno kulturno dediščino državnega pomena je stopil v veljavo 19. marca 2016.

Koordinator je v letu 2016 v sodelovanju z Glasbenonarodopisnim inštitutom ZRC SAZU pripravil predlog za razglasitev Vuzemskih plesov in iger v Metliki za nesnovno kulturno dediščino državnega pomena. Postopki priprave končnega predloga za oddajo na Ministrstvo za kulturo še tečejo. Do 31. 12. 2016 je bilo osem enot razglašeni za nesnovno kulturno dediščino državnega pomena: Škofjeloški pasijon, Cerkljanska laufarija, Drežniški in Ravenski pust, Izdelovanje ljubenskih potic, Tradicionalno izdelovanje kranjskih klobas, Obhodi kurentov, Klekljanje idrijske čipke in Klekljanje slovenske čipke.

Predstavniki Koordinatorja so v letu 2016 sodelovali pri pripravi več nominacij za vpis na Unescov Reprezentativni seznam. Konec marca 2016 je bila na sedež Unesca oddana nominacija Obhodi kurentov.⁵ V letu 2016 so stekli postopki priprave nominacije Klekljanje čipk v Sloveniji in multinacionalne nominacije Suhozidna gradnja.⁶ V letu 2015 je bila za vpis na Reprezentativni seznam oddana nominacija Škofjeloški pasijon, ki jo je v letu 2016 obravnavalo Evalvacijsko telo Unescovega Medvladnega odbora za varovanje nesnovne kulturne dediščine. Škofjeloški pasijon je bil 1. decembra 2016 kot prva enota nesnovne kulturne dediščine iz Slovenije vpisan na Unescov Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva.

Za promocijo enot nesnovne kulturne dediščine, ki je na poti v Register ali je vanj že vpisana, Koordinator skrbi z razstavami in dogodki. V februarju 2016 je Koordinator v sodelovanju z Lutkovnim muzejem in Lutkovnim gledališčem Ljubljana pripravil razstavo *Pust ima veliko obrazov*, na kateri so bile z opisi in fotografijami predstavljene pustne šege, vpisane v Register. Razstava je bila

⁴ Obhodi kurentov: 2, Izdelovanje papirnatih rož: 1, Ribniško suhorobarstvo: 8, Klekljanje idrijske čipke: 1.

⁵ Nominacijo bo Unescov Medvladni odbor za varovanje nesnovne kulturne dediščine obravnaval v letu 2017.

⁶ Nominaciji Klekljanje čipk v Sloveniji in Suhozidna gradnja sta bili oddani marca 2017, obravnavani bosta v letu 2018.

v pustnem času na ogled v preddverju velikega odra Lutkovnega gledališča Ljubljana.

V prostorih Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem je bila 9. februarja 2016 odprta razstava *Slovanski karnevali*, ki jo je pripravil Forum slovanskih kultur ob deseti obletnici njihovega delovanja. Razstava je bila v letu 2014 na ogled v palači Unesca v Parizu in predstavlja pustno dediščino dvanajstih slovanskih držav, med katerimi so bile predstavljene tudi pustne šege iz Slovenije, ki so vpisane v Register. Razstava je bila na ogled do začetka marca 2016.

Med 9. marcem in 8. majem 2016 je v Slovenskem etnografskem muzeju gostovala razstava Muzeja Ribnica *Križem svajt so se podalā pa sujo ruobo prodajala: pregled ribniškega krošnjarstva od patenta leta 1492 do danes*, ob kateri je Koordinator pripravil občasno razstavo *Ribniško suhorobarstvo: nesnovna kulturna dediščina Slovenije*. Na razstavi avtoric Nene Židov in Anje Jerin je bila predstavljena dediščina izdelovanja suhe robe in nosilci, ki so bili ob tej enoti evidentirani v Registru. Ob razstavah sta bila izdana tudi skupna zgibanka in letak (vabilo), ki sta ga na dan odprtja razstav po Ljubljani delila krošnjarja iz Ribnice. Spremljajoči program ob razstavah je obsegal predavanje o blagovni znamki Ribrand in pletarsko delavnico. Tako je 20. aprila 2016 v SEM potekal Ribniški dan, na katerem so se obiskovalci lahko seznanili z blagovno znamko Ribrand (predavanje oblikovalskega studia Mashoni) in se udeležili pletarske delavnice za odrasle, ki je potekala pod vodstvom v Registru evidentiranega nosilca Janka Marinča.

Med 11. in 14. oktobrom 2016 je v Krakovu na Poljskem potekal forum *Gradnja kompetenc na področju nesnovne kulturne dediščine*. V tem času je bila na tamkajšnjem Glavnem trgu postavljena občasna panojska razstava enot nesnovne kulturne dediščine iz držav, ki so se srečanja udeležile, med drugim tudi iz Slovenije. Predstavitev naše nesnovne kulturne dediščine je pripravila Nena Židov.

V upravni hiši SEM je bila med 12. decembrom 2016 in 6. januarjem 2017 na ogled gostujoča panojska razstava *Poprtnik ali župnek?*, ki jo je pripravil Zavod Parnas. Na petih panojih v slovenskem in angleškem jeziku je predstavljala dediščino priprave božičnega kruha v slovenskem prostoru.

5. aprila 2016 je v SEM v sodelovanju Koordinatorja in Slovenske nacionalne komisije za Unesco potekal dogodek *Nesnovna kulturna dediščina in film*, v okviru katerega je Nadja Valentinčič Furlan predstavila znanstveno monografijo *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom*. Ob tem sta bila javnosti predstavljena dva filma o nesnovni kulturni dediščini, potekala je tudi diskusija na temo priprave filmov o nesnovni kulturni dediščini.

V letu 2016 je v Ljubljani potekal 4. Turnir Slovenskega etnografskega muzeja v igri pandolo oz. 6. Turnir državnega prvenstva v igri pandolo, ki ga je organizirala Zveza društev igre pandolo Slovenije v sodelovanju s Koordinatorjem. Turnir, ki so se ga udeležili predstavniki v Registru evidentiranih nosilcev, je potekal na športnem igrišču v Športnem parku Tabor 20. avgusta 2016.

V letu 2016 je za uporabo znaka Registra nesnovne kulturne dediščine zaprosilo 20 v Registru evidentiranih nosilcev enot,⁷ ki so znak uporabili v različne namene: objave v člankih, na vabilih, plakatih, izdelkih, predstavitvenih panojih, koledarju, voščilnicah, spletnih straneh, zgibankah, brošurah, letakih, dopisnih dokumentih, namiznih zastavicah.

Predstavniki Koordinatorja so se v namene dokumentiranja enot vpisanih v Registru in nesnovne kulturne dediščine Slovenije ter seznanjanja javnosti z aktivnostmi Koordinatorja udeležili različnih dogodkov⁸, strokovnih posvetov, srečanj in okroglih miz doma in v tujini.

210

17. marca 2016 je Nadja Valentinčič Furlan kot predstavnica Koordinatorja v sklopu dogodkov na *Tednu Univerze na Primorskem 2016* predstavila znanstveno monografijo *Dokumentiranje in predstavljanje nesnovne kulturne dediščine s filmom* ter delovanje Koordinatorja. Ob tem je bil na ogled tudi film *Priprava poprtnika* (2014), ki je nastal v produkciji lokalne skupnosti.

Generalne konference Centra za varovanje nesnovne kulturne dediščine JV Evrope pod okriljem Unesca, ki je potekala 19. aprila 2016 v Sofiji, se je kot predstavnica Slovenije, članica Izvršnega odbora Centra in kot predstavnica Koordinatorja na povabilo Centra udeležila Bojana Rogelj Škafar. V poročilu o udeležbi je izpostavila pomembnost vključenosti Slovenije v aktivnosti Centra, predvsem zaradi mreženja, spoznavanja dobrih praks in problemov ter njihovega reševanja na področju raziskovanja, upravljanja in promocije nesnovne kulturne dediščine.

V Miheličevi galeriji na Ptujju je 12. maja 2016 potekalo *5. Srečanje kulturne dediščine Slovenije* na temo *Živa kulturna dediščina – sezname, zbirke, varovanje in predstavitev*. V programskem odboru je sodeloval tudi Slovenski etnografski muzej. Adela Pukl je na srečanju kot predstavnica Koordinatorja predstavila referat z naslovom *Nesnovna kulturna dediščina Slovenije – izzivi in problemi po implementaciji Unescope Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine*. Ob srečanju je izšel tudi zbornik s povzetki referatov.

V Madžarskem muzeju na prostem v Szentendreju je med 14. in 15. majem 2016 potekalo *Evropsko srečanje strokovnjakov za nesnovno kulturno dediščino*, ki sta se ga kot predstavnici Koordinatorja udeležili Nena Židov in Anja Jerin. Srečanje je potekalo kot obeležitev desete obletnice ratifikacije Unescope Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine (2003) (v nadaljevanju Konvencija) na Madžarskem.

⁷ Za znak Registra so zaprosili nosilci naslednjih enot: Priprava poprtnikov, Zagoriške mačkare, Gradnja kranjskih sten, Tradicionalno pridelovanje morske soli, Obhodi kurentov, Izdelovanje drevakov, Izdelovanje cvetnonedeljskih butar, Klekljanje slovenske čipke, Posavsko štehanje, Ribniško suhorobarstvo, Izdelovanje papirnatih rož, Pandolo in Spušcanje gregorčkov.

⁸ 6. 1. 2016: Ljubljana, predstavitev poprtnika v Državnem zboru; 31. 1. 2016: pust v Ligu; 6. 2. 2016: Litija, pustni karneval; 6. 2. 2016: Ljubljanski karneval; 6. 2. 2016: Verica-Ritkarovci, Madžarska, borovo gostúvanje; 7. 2. 2016: Vir pri Domžalah, pustni karneval; 7. 2. 2016: Vrbiča, vrbiške seme; 9. 2. 2016: Spuhlja, Markovci, pustno dogajanje; 11. 3. 2016: Kropa, Kamna Gorica, gregorjevo; 20. 3. 2016: Kamnik, Koštabona, Krkavče, Padna, blagoslov cvetnonedeljskih butaric in zelenja; 28. 3. 2016: Primskovo pri Litíji, sekanje pirhov; 7. 5. 2016: pohod po Poti ob žici, Ljubljana; 24. 6. 2016: Ljubljana, Kongres OIDFA; 7. 8. 2016: Žegnanjska nedelja in praznik trníča na Veliki planini; 28. 8. 2016: dogodek Medeno na Visokem; 20. 11. 2016: Vransko, 4. vseslovenska razstava papirnatih rož; 5. 12. 2016: miklavževanje v Ljubljani; 5. 12. 2016: miklavževanje v Stari Loki.

Med 30. majem in 1. junijem 2016 je na sedežu Unesca v Parizu potekala 6. *Generalna skupščina držav podpisnic Unescope Konvencije o varovanju nesovne kulturne dediščine*. Kot predstavnica Koordinatorja se je skupščine udeležila Bojana Rogelj Škafar.

Anja Jerin in Nena Židov sta se na povabilo Muzeja zgodovine mesta Krakova udeležili mednarodne znanstvene konference *Intangible Heritage of the City: Musealisation, Preservation, Education*, ki je med 31. majem in 1. junijem 2016 potekala v Krakovu na Poljskem. Anja Jerin je predstavila referat *An overview of the Slovene Register of the Intangible Cultural Heritage with special emphasis on the elements in Slovene urban areas*, Nena Židov pa referat *Sava Valley štehanje – intangible heritage of Ljubljana*. Ob konferenci je izšel tudi zbornik z referati.

Med 13. in 16. junijem 2016 je na Braču na Hrvaškem potekalo *10. Letno srečanje strokovnjakov za nesovno kulturno dediščino JV Evrope*. Kot predstavnica Slovenije se je srečanja udeležila Adela Pukl, ki je udeležencem predstavila referat *The Intangible Cultural Heritage of Slovenia: Activities, Progress and Achievements 2015/2016*.

211

Srečanje strokovnjakov za nesovno dediščino na Braču (foto: Adela Pukl, 2016)

22. 9. 2016 je v Radovljica potekala okrogla miza *Kulturna dediščina in čebelarstvo*, na kateri je s prispevkom *Nesovna kulturna dediščina v luči Unescope Konvencije o varovanju le-te in Zakona o varstvu kulturne dediščine* sodelovala predstavnica Koordinatorja Bojana Rogelj Škafar.

V Posavskem muzeju Brežice je v sklopu prireditev *Leto posavske nesovne kulturne dediščine 2016* in *6. sejma rokodelskih znanj* 1. 10. 2016 potekala predstavitev dvojezične monografije *Dokumentiranje in predstavljanje nesovne kulturne dediščine s filmom*. Urednica monografije in kustodinja za etnografski film v SEM Nadja Valentinčič Furlan je na tem izobraževalnem dogodku pokazala tudi različne primere filmov o nesovni kulturni dediščini.

Med 11. in 14. oktobrom 2016 je v Krakovu na Poljskem potekal prvi forum *Gradnja kompetenc na področju nesnovne kulturne dediščine*, ki je bil organiziran v okviru sodelovanja LR Kitajske z CEEC oz. z državami srednje in vzhodne Evrope (t. i. iniciativa 16+1). Na povabilo poljskega Ministrstva za kulturo in narodno dediščino se je srečanja udeležila tudi predstavnica Koordinatorja Tanja Roženberger z referatom *Nesnovna kulturna dediščina v Sloveniji in delo SEM-a kot koordinatorja področja*.

Med 20. in 22. 10. 2016 je v Piranu potekal *1. Mednarodni kongres slovenskih muzealcev SMD – SMS – ICOM* pod naslovom *Muzeji, dediščina in kulturna krajina*. Kot predstavnica Koordinatorja se ga je udeležila Adela Pukl, ki je v sklopu Nesnovna kulturna dediščina in kulturna krajina predstavila prispevek *Izzivi in problemi pri »registriranju« nesnovne kulturne dediščine v Sloveniji*.

212

Na 2. mednarodni konferenci *Promocija in menedžment nesnovne kulturne dediščine*, ki je med 27. in 29. oktobrom 2016 potekala v Peji na Kosovu, so se srečali strokovnjaki s področja nesnovne kulturne dediščine, ki so med seboj delili izkušnje in iskali priložnosti za medsebojno sodelovanje in povezovanje. Kot predstavnica Koordinatorja se je srečanja udeležila Tanja Roženberger z referatom *Nesnovna kulturna dediščina v Sloveniji in delo SEM-a kot koordinatorja področja*.

V začetku decembra 2016 sta bolgarski Inštitut za etnologijo in folklorne študije z Etnografskim muzejem pri Bolgarski akademiji znanosti in Regionalni center za varovanje nesnovne kulturne dediščine v JV Evropi pod pokroviteljstvom Unesca pripravila okroglo mizo *Med vidnim in nevidnim: nesnovna kulturna dediščina in muzej*, ki je potekala v Etnografskem muzeju v Sofiji. Udeležili so se je predstavniki bolgarskih, romunskih, gruzijskih, hrvaških in slovenskih muzejev. Poleg Mirjam Gnezda Bogataj iz Mestnega muzeja Idrija, ki je poročala o varovanju dediščine rudnika živega srebra v Idriji, sta se okrogle mize udeležili tudi predstavnici Koordinatorja Tanja Roženberger in Nadja Valentinčič Furlan, ki sta predstavili dejavnosti Koordinatorja in razmislek o vlogi filma pri dokumentiranju in predstavljanju ljudske kulture v preteklosti in nesnovne kulturne dediščine v 21. stoletju.

Arhiv Koordinatorja redno dopolnjujemo z novimi pobudami, fotografijami, video in avdio gradivom, ki ga Koordinator prejme skupaj s pobudami. Prav tako pomemben del arhiva, ki ga hrani Koordinator, predstavlja gradivo, ki ga predstavniki Koordinatorja posnamemo na terenu.⁹

⁹ *Pust ima veliko obrazov*, Lutkovno gledališče Ljubljana, Ljubljana; 3. 3. 2016: Rokodelski center Ribnica, Ribnica; 11. 3. 2016: gregorjevo, Kropa, Kamna Gorica; 16. 3. 2016: izdelovanje in prodaja cvetnonedeljskih butaric v Ljubljani; 20. 3. 2016: cvetna nedelja, Kamnik, Koštabona, Krkavče, Padna; 22. 3. 2016: izdelovanje velikonočnih oblatov, Moravče; 27. 3. 2016: blagoslov velikonočnih jedil, Krtina; 24. 3. 2016: izdelovanje papirnatih rož – Francka Murn, Dvor pri Žužemberku; 28. 3. 2016: sekanje pirhov, Prmskovo pri Litiji; 20. 4. 2016: brodarstvo, Ižakovci, Melinci, Mostec; 5. 5. 2016: Mestni muzej Ljubljana, Galerija Kresija – razstavi o Poti ob žici; 7. 5. 2016: Pohod po Poti ob žici, Ljubljana; 11. 5. 2016: Krakovski nasip, Ljubljana – razstava *Pot ob žici*; 24. 6. 2016: Kongres OIDFA, Ljubljana; 7. 8. 2016: žegnanjska nedelja in praznik trniča na Veliki planini; 20. 8. 2016: turnir SEM v igri pandolo, Ljubljana; 26. 8. 2016: večstopenjska planinska paša, Tolmin; 28. 8. 2016: dogodek Medeno na Visokem; 20. 11. 2016: 4. vseslovenska razstava papirnatih rož, Vransko; 5. 12. 2016: miklavževanje v Ljubljani in Stari Loki.

Dokumentiranje miklavževanja v Stari Loki (foto: Anja Jerin, 2017)

Spletna stran Koordinatorja v slovenskem (<http://www.nesovnadediscina.si>) in angleškem jeziku (<http://www.nesovnadediscina.si/en>) je redno posodobljena z vsebinami o nesovni kulturni dediščini (aktivnosti Koordinatorja, dogodki, novi vpisi v Register, razglasitve, Unesco, publikacije ...). V letu 2016 smo v Register vpisanim enotam, katerih seznam je objavljen v slovenskem in angleškem jeziku pod menijem Register, dodali tudi podatek o datumu vpisa v Register. Redno posodabljam tudi meni Publikacije, kjer vodimo bibliografijo in povezave do objav predstavnikov Koordinatorja na temo nesovne kulturne dediščine v tekočem letu. V letu 2016 smo posodobili meni Pogosto zastavljena vprašanja, ki obsega 54 vprašanj in odgovorov na temo varovanja nesovne kulturne dediščine. V letu 2016 smo na spletno stran dodali 97 objav.

Konec leta 2016 je Slovenski etnografski muzej kot Koordinator izdal koledar (Nesovna kulturna dediščina Slovenije 2017), v katerem so predstavljene enote nesovne kulturne dediščine, ki so bile v Register vpisane od novembra 2015 do septembra 2016.

Slovenski etnografski muzej bo tudi v prihodnje nadaljeval z izvajanjem nalog, kot mu jih določa pravna podlaga, in v okviru tega skrbel za implementacijo Unescove Konvencije v slovenskem prostoru.